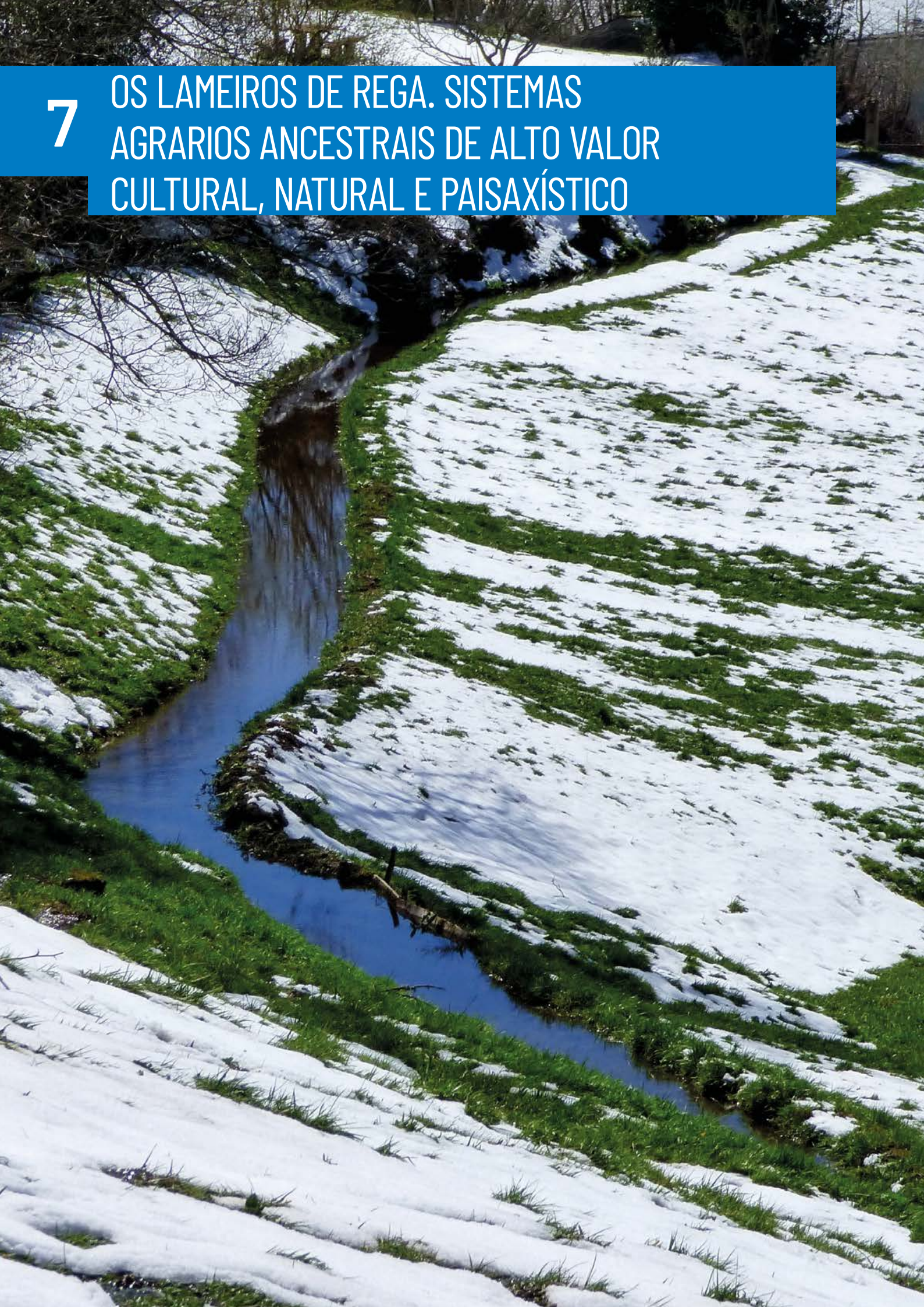

7

OS LAMEIROS DE REGA. SISTEMAS AGRARIOS ANCESTRAIS DE ALTO VALOR CULTURAL, NATURAL E PAISAXÍSTICO

Autores artigo orixinal: J. Castro Ínsua, J.E. López Díaz e V. Álvarez Valín

En: "Innovación Sostenible en Pastos: Hacia una Agricultura de Respuesta al Cambio Climático", pp. 1-44. Ed. Sociedad Española de Pastos. 2016

Introdución

Os lameiros de montaña son prados singulares que utilizan a rega, fundamentalmente no inverno, para protexer a vexetación dos danos por conxelación, e polo tanto permitir uns rendementos de forraxe superiores aos prados non regados. Estes prados son considerados como superficies agrarias de alto valor natural pola súa riqueza botánica. Os lameiros ancestrais están desaparecendo en toda Europa, tanto pola intensificación da produción agraria como polo abandono, debido ao despoboamento e envellecemento da poboación nestas zonas de montaña, co que se está a perder o alto valor ecolóxico destes hábitats. Actualmente aínda quedan "reliquias" destes sistemas agrarios, sobre todo no norte de Portugal, onde si están valorados e estudados, pero non é así en Galicia.

A rega "de lima" no nacemento do río Lor, Fonlor (O Cebreiro)

Nos montes do Cebreiro nace o río Lor, e uns poucos metros máis abaixo, no lugar de Fonlor, temos un bo exemplo dos poucos lameiros ben conservados que quedan en Galicia. A rega, chamada "**de lima**" en Portugal, aproveita a enerxía calorífica da auga que nace nas fontes e mananciais. Mediante unha complexa rede de canles, esta auga vaise repartindo polas parcelas cara ao fondo do val, de forma que queden completamente cubertas por unha fina lámina de auga en constante movemento para evitar a conxelación.

Todo este sistema produce un feo que se recolle do 15 ao 30 de xullo, o que permite manter un prado multifloral que contribúe ao mantemento da biodiversidade. Tanto os prados de feo de

Pozos de almacenamento de auga

montaña como os prados de feo de baixa altitude están catalogados como hábitats da Rede Natura.

A rega faise desde novembro a finais de marzo, e é necesario facer labores de mantemento na rede das canles de distribución para que a auga se distribúa uniformemente sobre o pasto que se necesita protexer do frío. Este manexo da auga e dos prados require de gran destreza e coñecementos ancestrais adquiridos. A rega serve tamén para fertilizar os prados cos minerais disoltos que levan as propias augas. Este sistema ten unha grande importancia no control da erosión do solo e na regulación do ciclo hidrolóxico, xa que amortecen as enchentes e facilitan a recarga dos acuíferos.

O plan de atribución entre os veciños para os dereitos de acceso á auga baséase en regras definidas e xestionadas polas propias comunidades.

Terminoloxía e descrición do sistema

Fonte/río→**vanzao**→**presa**→**xanza**→**aguadoiro**→**rego**→**sisas** ou **picadoiros**→**prado**

Vanzao: desviación de parte do caudal do río cara ás presas.

Presa: canle principal de distribución. Recibe a auga do río por medio do *vanzao*. Sitúase na parte máis alta do prado en ambas as ladeiras do val fluvial, seguindo as curvas de nivel e delimitando a superficie forestal .

Brancia: bordo da presa feito de terra.

Aguadoiro: abertura na *brancia* que permite conducir a auga ao rego desde a presa.

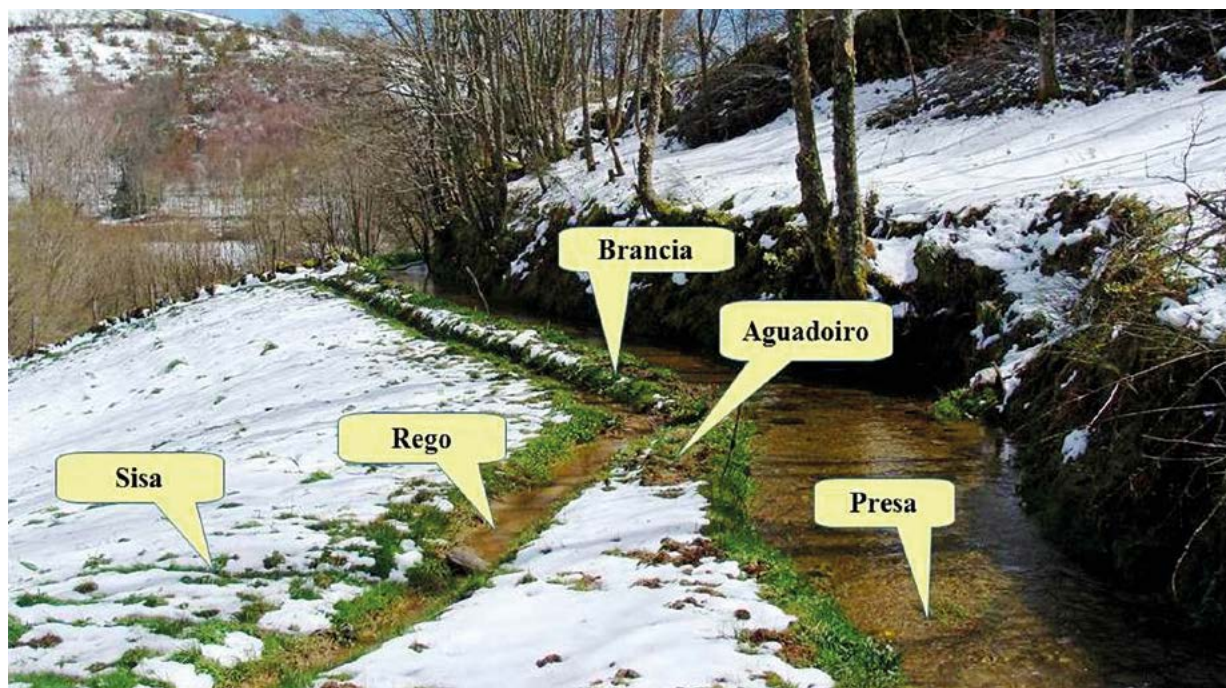
Rego: reciben auga das presas por medio dos *aguadoiros*, en paralelo ás curvas de nivel. Distribúen a auga de forma homoxénea polo prado a través das *sisas* ou *picadoiros*.

Sisas ou picadoiros: pequenos cortes transversais nos regos, en forma de espiña de peixe, situados a intervalos de distancia de aprox. 50 cm.

Pozo: depósito de auga situado na parte alta do val, á altura das presas, que serve para acumular e regular a auga de rega no verán.

Xanzas: comportas de madeira ou de pedra que desvían parte do caudal da presa para os regos.

Desde as mesmas fontes, unha parte do caudal do río desvíase por medio dos chamados *vanzaos* cara ás *presas*, que son as canles de distribución principal.

Terminoloxía tradicional do sistema

As presas ocupan a parte máis alta da ladeira do val e delimitan a fronteira entre o monte e os prados. Son paralelas ás curvas de nivel, cunha pendente mínima, e deben estar deseñadas cunha pendente, profundidade e anchura que permita distribuír a auga de forma continua e uniforme para evitar a erosión das **brancias** ou bordos de terra que delimitan o ancho e profundidade da presa.

Desde a presa a auga desvíase aos **regos** mediante as **xanzas** cara aos **aguadoiros**. Os regos reparten o caudal e distribúeno uniformemente por medio de pequenos cortes labrados en forma de espiña de peixe chamados **sisas ou picadoiros**.

A auga que baixa pola parcela recóllese por outro rego paralelo, e así sucesivamente ata que a auga é devolta ao río no fondo do val. Estes sistemas de rega percorren quilómetros de lonxitude e crean unha paisaxe de gran valor estético e cultural.

Conclusións

Os lameiros en Galicia son un grande exemplo de adaptación harmónica do home coa natureza, e forman unha parte fundamental da paisaxe e do patrimonio cultural das zonas de montaña

do noroeste peninsular. O abandono desta actividade pode implicar unha perda dos nosos costumes ancestrais e da nosa biodiversidade. Hai que recoñecer os beneficios do traballo destes agricultores pola posible grave perda cultural e patrimonial que suporía esquecer os coñecementos tradicionais, os cales son un exemplo dun modo de vida do home en harmonía coa natureza.

Nos últimos anos estase recoñecendo o seu gran valor como atractivo turístico pois xa existen roteiros guiados semellantes en diversas partes de Europa. En países como Suíza, Alemaña, Bélxica, Austria, Países Baixos, Suecia, Gran Bretaña e Francia estase a traballar nunha solicitude para recoñecer os “lameiros” como patrimonio mundial da UNESCO.

A implementación da nova PAC, e en concreto os ecoesquemas de pastos na “**nova arquitectura verde**”, debería ser unha oportunidade para axudar a estes poucos agricultores, que usan este sistema único na montaña galega, a custodiar estes hábitats da Rede Natura, así como da paisaxe e do noso patrimonio cultural. 🌿

Xanzas para desvío de auga